

Türkiye’de Bölgesel Planlama ve Bölgesel Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar

Sibel ECEMİŞ KILIÇ

Araş.Gör. Dr.,
Şehir ve Bölge Planlama
Bölümü, DEÜ

Ülkemizde bölge planlamanın gerekliliği üzerinde planlı dönemin başlangıcından beri duruluyor olmakla birlikte, belirli bir sistematığe kavuşmuş ve diğer planlama kademeleri ile uyumu sağlanmış bir bölge planlama pratiğinin geliştirilebildiği söylenemez.

Planlama sisteminin bütünü açısından önemli açmazlara neden olan bu durum farklı biçimlerde ele alınabilecek farklı boyutlarda ki nedenlerden (siyasal, ekonomik, kurumsal...) kaynaklanmaktadır.

İlk bölümde, Türkiye’de bölge planlamaya yönelik yapılmış çalışmalar ve deneyimlerin ortaya koyduğu sorunlar genel bir çerçeve içinde öncelikli olarak ele alınmıştır. Böylece planlı dönemin başlangıcından bugüne yaşanan deneyimler ile ortaya çıkan sorunlar değerlendirilmiş, özellikle bu sorunlar içinde önemli bir ağırlığa sahip olan bölgesel örgütlenme-kurumsallaşma sorunlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bölge planlama konusunda Türkiye’ye ilişkin sorunların sıralanmasının ardından bugünün koşulları ve Türkiye’nin ihtiyaçları doğrultusunda ideal bir bölgesel planlama anlayışının taşınması gerekli niteliklerin ortaya konulması ihtiyacı duyulmuştur. Yine aynı bölümde tanımlanan nitelikler ve öncelikli ihtiyaçlar doğrultusunda bölge planlamaya ve bölgesel örgütlenmeye mekansal çerçeve oluşturacak bölge sınırlarının belirlenmesi üzerinde de durulmaktadır.

Son bölümde ise, Türkiye’de bölgesel örgütlenmenin mevcut yapısı ve son dönemde gündemde

olan tasarı ve görüşlerin ortaya konulması, bölge planlamanın etkin hale gelmesinin önemli araçlarından olan bölgesel örgütlenmenin Türkiye’deki durumunun belirlenmesi ve bu doğrultuda önerilerin geliştirilmesi açısından gerekli görülmüştür.

TÜRKİYE’DE BÖLGE PLANLAMA DENEYİMİ VE SORUNLAR

Türkiye’de planlı döneme geçişle birlikte bölge planlarının yapılması ve uygulanması gerekliliği de gündeme gelmiştir. İlk kalkınma planı dönemi ile çalışmaları başlatılan bölge planları, bu planlama yaklaşımının hangi hedefleri içermesi, nerelerin öncelikle planlaması, hangi örgütler aracılığı ile yapılması, hangi araçları kullanması gerektiği konusunda arayışlarla geçmiştir.

Bu dönemde yapılan ve yapılması düşünülen çalışmalara bakıldığında, bölge planlama politikalarına ve hedeflerine uygun olarak, problem veya potansiyel olarak görülen pilot bölgelere yönelik noktasal girişimler oldukları söylenebilir.

Bu doğrultuda;

- potansiyel gelişme bölgeleri olarak Antalya Bölgesi ve Çukurova Bölgesi,
- büyük şehir bölgelerinin sorunlarının çözümü için Doğu Marmara Bölgesi,
- büyük bir yatırımın getireceklerinin değerlendirilmesi amacıyla Zonguldak Bölgesi ve
- az gelişmişlik problemini çözmek üzere Keban Bölgesi

bölgesel ölçekte planlamanın öncelikli olarak

Bölge planlarının tüm ulusa yaygınlaştırılması yerine parça parça ve farklı yöntemlerle uygulamaların geliştirilmesi bölge planlarının kurumsallaşması önünde engel oluşturmıştır.

gerekli görüldüğü deneme alanları olarak belirlenmiştir (Şekil 1).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) döneminde çalışmalarına başlanılan planlar, uygulama düzeyleri düşük kalmasına rağmen aslında Türkiye için önemli bir deneyim sağlamışlar, başarısızlıkların nedenleri ve daha başarılı uygulamalar için yapılması gerekenler konusunda fikir vermişlerdir.

Bölge planlarının tüm ulusa yaygınlaştırılması yerine parça parça ve farklı yöntemlerle uygulamaların geliştirilmesi bölge planlarının kurumsallaşması önünde engel oluşturmıştır. Bu yaklaşım bütüncül, geniş kapsamlı, süreç içinde değişip gelişebilecek bir bölge planlama anlayışının olmadığını göstermektedir. Bu durum ulusal planla bölge planı ilişkisinin kurulmasını da zorlaştıran bir faktördür.

Bu sorunların yanısıra planların hazırlanması ve uygulanmasında en büyük problem kaynağı bu ölçekten sorumlu özel bir bölgesel örgütlenme yapısının oluşturulmamasıdır. İlk plan döneminde hem İmar ve İskan Bakanlığı'nın ilgili birimi, hem de Devlet Planlama Teşkilatı Bölge Planlarının hazırlanmasından sorumlu kılınmış, bu iki kurum arasında açıkça bir rol ayırımına gidilememiştir.

Bölge planlarının ulusal plana uyumlu olması beklenirken, ulusal planın bölge planlarına yol

göstericilik düzeyi sınırlı kalmıştır. Ayrıca özelliği gereği bir alt kademedeki yönetsel yapı ile bütünleşmeyen bölge planlama, bir üst kademe ile yani merkezi yönetimle bütünleşmektedir. "Ülkesel plan bölgesel sorunlarla uğraşmakta, bölge planlaması kendi kademesinin karşılığı olan yönetsel ilişkilerden yabancılaşmış olmaktadır"(Özşen, 1987, s. 11). Bölge planlarının hazırlanmasının tamamen merkezi yönetime bağlı olarak tarif edilmesi planların siyasi çalkantılar nedeniyle devamlılıklarının sağlanması önünde engel oluşturmıştır.

Birinci Kalkınma Planı ile önem verilen ve İkinci Kalkınma Planı (1968-1972) döneminde de aynı paralelde devam eden bölgesel planlamaya ilişkin denemeler, bölge planlama konusunda da bir başlangıç oluşturmuşlardır. Bölge planlamaya ilişkin yaklaşımların her bakımdan net tutarlı oldukları, işleyişin sağlanmasına yönelik çerçevenin, örgütlenmenin sağlandığını söylemek güçtür. Ancak yine de Türkiye'de "bölge planlama" konusunu tartışılır hale getirmiş ve gündem içinde yer almasını sağlamışlardır.

Ancak merkezi yönetime bağlı olarak ve ulusal planlamanın bir parçası olarak tanımlanan ve ulusal planları hazırlayan kurumca oluşturulan bölgesel planların, mevcut merkezi yönetimin kalkınma ve planlamaya bakışı paralelinde gereklilik olarak görülmediği dönemlerde olmuştur.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) döneminde bölgesel kalkınma politikaları ulusal

Şekil 1. I.Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Çalışmaları Başlatılan Bölge Planları

Şekil 2. Mevcut Bölge Planlama Çalışmaları

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr>

kalkınmanın önünde bir engel olarak görülmüş ve planın bütünlüğünü bozacak bir uygulama olarak nitelendirilmiştir. Kalkınmanın, ilk iki planın aksine sadece ekonomik açıdan ele alınmış ve dengeli kalkınma hedefinin uzun döneme bırakılarak hızlı kalkınma anlayışının ön plana çıkması bu yaklaşımın temel nedenidir. Bölge planlama anlayışı reddedilirken kalkınma planının mekansal problemini çözmek üzere sektörel planlama ve il planlaması önerilmiştir. Ancak bunlar bölge planlarının yerini tutabilecek nitelikte yaklaşımlar değildir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983) ise bölge kalkınmasının ve bölge planlamasının önemini yeniden gündeme geldiği bir plan olarak görülse de, uygulamada bu plan etkili olamamıştır. Planın kabulünden bir yıl sonra uygulamaya konulan “24 Ocak” kararları bilindiği gibi Türkiye’de yeni bir dönemi başlatmış, bu plandaki hedefler ise bir iyi niyet belgesi olarak kalmıştır. Planlamanın rafa kaldırıldığı bir dönemde kuşkusuz ki bölge planlamada kendini geliştirecek bir alan bulamayacaktır. Böylece uzunca bir dönem çalışmalar tamamen askıya alınmıştır.

Beşinci (1985-1989) ve Altıncı (1990-1994) Beş Yıllık Kalkınma Planlarının genel niteliği, özel kesimin desteklenmesine ve ekonominin dış dünya ile bütünleşmesine yönelik olmasıdır. Hazırlıklarına Özal döneminde başlanan ve hemen hemen

tümüyle Özal’ın toplumsal ekonomik görüşlerini yansıtan bu planlarda büyümenin serbest rekabet şartları içinde gerçekleştirilmesi, iktisadi faaliyetlerde kamunun düzenleyici ve yönlendirici olması, hür teşebbüs ruhunun teşvik edilmesi esastır. Bu nedenle geleneksel olarak çok daha farklı amaçlara yönelmiş bulunan bölge planları bu dönemlerde de pek gözde değildir. Ancak yine de Güneydoğu Anadolu Projesinin başlangıcı 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemine rastlar.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), farklı bir siyasal görüş tarafından ve Özal dönemini aşacak bir iddia ile hazırlanmış ve yeni bir yaklaşım, yeni bir yapısal düzenleme atılımları içeren bir belge olarak kamuoyuna tanıtılmıştır. Bölge planlamanın yeniden gündeme gelişi de bölgesel dengelerin sağlanmasına bu plan doğrultusunda özel bir önem verilmesi ile ilgilidir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde bu plan hedeflerine uygun olarak Güneydoğu Anadolu Projesi, Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişim Projesi, Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişim Planı, Doğu Anadolu Projesi Ana Planı ve Yeşil Irmak Havza Gelişim Projesi gündeme gelmiştir (Şekil 2). Henüz bu projelerin sonuçları için konuşmak erken olmakla beraber birinci dönem planlarla bir kıyaslama yapmak mümkündür.

Bu dönemde bölge planlarını yeniden gündeme getiren konu ağırlıklı ve öncelikli olarak hazırlanmaya çalışılan bölge planlama çalışmalarından da anlaşılacağı üzere, giderek artan bölgesel dengesizlikler ve az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması sorunudur.

Bu dönem planları 1. dönemden ayıran en önemli faktör Devlet Planlama Teşkilatının bu dönemde Bölge Planları hazırlamakta tek yetkili haline gelmesidir. Bu pratikte bir görev kargaşasını çözecek gibi görünse de ulusal planların yapımından sorumlu merkezi bir teşkilatın aynı zamanda bölge planlarını hazırlamaktan sorumlu olması her iki planın da etkinliğini azaltacak bir problem olarak görülmektedir.

İkinci bir sorunda yine daha önceki benzer şekilde tüm bölgeler için bölge planlama anlayışının geliştirilmemesi ve sadece sorun olarak görülen alanlara yönelişte bulunulmasıdır. Bölgesel dengesizlikler sorunun çözümü az gelişmiş bölgelerde aranmış, bütün ülkede yaygın bir bölge sistemi kurulmamıştır. Oysa ki ekonomik olarak gelişmiş kabul edilen bölgelerimizde farklı nitelikte pek çok soruna sahiptir. Ayrıca bölgesel dengenin sağlanması sadece az gelişmiş bölgelerde uygulanacak politikalarla değil ülkenin tüm bölgelerinde uygulanacak tutarlı politikalarla sağlanabilir.

Yine daha önceki yaklaşıma benzer şekilde problem olarak tarif edilen alanlara yönelik çalışmalar merkezi yönetim tarafından sürdürülmektedir. Bu nedenle de ulusal boyutta bölgesel bir örgütlenme biçiminin yasal sorumluluk ve yetkilerin ve ilgili olabilecek kuruluşlar arasında koordinasyon sağlayacak bir düzenlemenin yapılmamış olması yeni planların da uygulanmasında sorunlar yaratabilir.

Bu dönem projelerini daha öncekilerden ayıran ise sürdürülebilir kalkınma kavramı nedeniyle sadece ekonomik hedefi değil sosyal yönü de oldukça ağır basan projelerin üretilmeye başlanmasıdır. Kalkınma tek boyutlu (ekonomik) olarak ele alınmamış, planlar tüm boyutları ile kalkınmaya yönelmişlerdir.

Son olarak kalkınma planları ile bölgesel dengesizliklerin azaltılması hedefi doğrultusunda öngörülen ve bölge planlarından farklı bir nitelik taşıyan “kalkınmada öncelikli yöre” kavramının

da konuyla ilişkisi bakımından bir değerlendirilmesinin yapılması gerekli görülmektedir. Bu uygulama bölge planlamanın reddedildiği bir dönemde az gelişmişlik sorununa çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Ancak parçacı bir yaklaşım olan tüm yerlerin sorunlarını bir arada değerlendirmeye olanak vermeyen bu yaklaşım az gelişmiş olarak tarif edilen bölgelerin yurdun büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu ve bir arada bulunduğu ülkemiz koşullarına çok uygun değildir.

Bunun dışında illerin bu sınıfa alınmaları ya da çıkarılmaları çoğu zaman nesnel koşullar dışında siyasi olabilmektedir. Ayrıca çeşitli dönemlerde birbirinden oldukça farklı sayıda il bu sınıflandırma da yer almıştır. İlginç olan bir diğer nokta ise içinde bulunduğumuz dönemde bölge planlama çalışmaları ile kalkınmada öncelikli yöre çalışmalarının aynı zamanda varlıklarını sürdürmeleridir.

BÖLGE PLANLAMAMININ TAŞIMASI GEREKLİ NİTELİKLER VE BÖLGE SINIRLARI

Bölge planlamaya ilişkin kalkınma planları parantezinde yukarıdaki bölümde belirtilen denemelerin işaret ettiği en temel sorun, bölge planlarının tüm ülkeyi kapsayacak biçimde, sürekliliğe sahip nitelikte ve hazırlanmasından uygulanması aşamalarına kadar sorumlu bir idare-yönetimsel birimlerle birlikte tasarlanmış olmamasıdır. Böyle bir bakış açısı ile tasarlanmaması onun ülkenin genel planlama sistemi içinde kurumsallaşmasını engellemiştir.

Bu sorunlardan yola çıkılarak ülkemiz koşullarına uygun bir bölge planlama yaklaşımının hangi nitelikleri taşıması gerektiği ve bu nitelikler doğrultusunda bölge sınırlarının belirlenmesinde hangi kriterlerin ağırlık kazanacağı üzerinde durulabilir.

Bölge Planlamanın Temel Nitelikleri

Bölge planlamanın taşınması gerekli temel niteliklere ilişkin bir öneri geliştirilirken göz önünde bulundurulması gereken iki temel faktörden söz edilebilir. Birincisi, global düzlemde mevcut eğilimler- gelişmeler; diğeri ise ülkenin özgün koşulları ve bölgesel düzeyde çözüm gerektiren problemlerin nitelikleridir.

Global düzlemde küreselleşme ve yerelleşme söylemleri ile birlikte, geleneksel planlama yaklaşımları ve refah devleti anlayışı sorgulanmaya başlanmış, ekonomik gelişme hedefi, bölgesel dengesizliklerle mücadele gibi hedeflerin önüne geçmiştir.

Bu süreçte kentlerin ve bölgelerin ekonomik gelişmeleri; büyük uluslararası sermaye ile kurabildikleri bağlantılarla, dolayısıyla kendilerini pazarlama güçleri ile tanımlanmaktadır. Bu nedenle bölge planlamaya ilişkin yaklaşımlarda ağırlıklı olarak bölgelerin uluslararası düzlemde girecekleri sermaye çekme yarışında güçlerini arttıracak politika ve önlemlerin geliştirilmesi biçiminde şekillenmiştir.

Gelişmiş, bölgeleri arasında belirli bir dengeyi sağlamış ve uzun dönemli uygulamaları ile bölgesel düzlemde kurumsallaşma sorunlarını önemli ölçüde çözmüş ülkelerde geleneksel bölge planlama yaklaşımlarından, yukarıda bahsedilen bölgesel kalkınma yaklaşımına yönelmenin bazı rasyonel sebeplerinin varlığından söz edilebilir.

Ancak ülkemiz gibi, bölgesel planlamanın bir türlü kurumsallaşmadığı ve dolayısıyla alt ve üst ölçekli planlar arasında hedef-uygulama bütünlüğünün oluşturulamadığı; bölgelerarası dengesizlikleri ciddi boyutlarda bulunan ve giderek artma eğiliminde olan ve ekonomik gelişme problemlerine sahip bir ülkede sadece rekabete yönelik olarak bölgesel politikaların oluşturulmasının, sorunların çözümünde tek başına yeterli olmayacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda bölge planlamanın, güncel eğilimler doğrultusunda bölgenin ekonomik rekabet gücünü arttıracak araçlar geliştirmesinin yanısıra; ulusal ölçekte dengeli kalkınmanın sağlanmasında ve alt-üst ölçekli planların bağlantısının kurulmasında önemli bir rol üstlenmesi de gerekmektedir.

Dolayısıyla, önerilecek bölgesel planlama ve kalkınma yaklaşımının yeni bölgesel politika ve araçlarla desteklenecek olmakla birlikte, geleneksel bölge planlama hedeflerini içeren nitelikte olması gerekli görülmektedir.

Bölgesel politikaların oluşturulması, uygulanması ve denetlenmesi aşamalarının, bölgede oluşturulacak örgütlenme sistemi ile yerel düzeyde gerçekleştirilmesi daha önceki dönemlerde uygulanan

bölge planlama çalışmalarının önemli sorunlardan birinin aşılmasına olanak sağlayacaktır. Bölgelerdeki kurumsal kapasitenin yükseltilmesi ve kurumlararası koordinasyonun sağlanması bölge planlamanın başarısının ön koşulu olarak görülmektedir.

Bu doğrultuda bölge planlamanın, merkezi yönetimin bölgesel düzlemde oluşturulacak yerel örgütünün denetiminde, ancak merkezi ve yerel kurumların işbirliği ile hazırlanması, ülke koşullarının bugünkü durumu da göz önünde bulundurularak kısa vadede uygulanabilir bir çözüm olarak görülmektedir.

Geliştirilecek bölge planlama yaklaşımının aşağıda sıralanan temel nitelikleri taşıması gerektiği düşünülmektedir:

- Ülkenin bütün bölgelerinde bölge planlama yapılmalı ve bölge planlama, planlama hiyerarşisi içinde yer edinecek biçimde kurumsallaşmalı.
- Bölgeler ülke düzenleme kapsamında bir bütünün parçaları olarak değerlendirilmeli.
- Uzun erimli ve stratejik vizyona/vizyonlara sahip olmalı.
- Çevresel, ekonomik, sosyal ve fiziksel planlama yaklaşımlarını birlikte barındırmalı.
- Diğer planlama kademeleri ile temel hedefler açısından tutarlılıklar taşımalı.
- Ulusal öncelikleri ve yerel talepleri yansıtmalı.
- Devamlılığa sahip olmalı, bir süreç olarak tarif edilmeli, esnek bir yapılanma ile geri beslemelere ve değişimlere açık olmalı.
- Kurumlar arasında işbirliğine-çşgüdüme olanak sağlamalı ve çeşitli aşamalarda katılma olanak sağlayacak araçlar geliştirmeli.
- Planlarda sürekliliği sağlayacak kurumsallaşma oluşturulmalı; strateji ve uygulama arasındaki bütünlük ve devamlılık bu kurumsallaşma ile sağlanmalı.

Bölge planlamaya işlerlik kazandıracak bir yönetsel birimin bölgesel düzeyde örgütlenmesi gerekliliğinin yanısıra, güncel bölgesel planlama rehberi benzeri uygulamalar ve bölgesel kalkınma ajansı benzeri kurumlar da bu işlerliği arttıracak araçlar olarak görülmektedir.

Ülkemiz koşullarına uygun bir bölge planlama yaklaşımının hangi nitelikleri taşıması gerektiği ve bu nitelikler doğrultusunda bölge sınırlarının belirlenmesinde hangi kriterlerin ağırlık kazanacağı üzerinde durulabilir.

Bölge planlarının amaçlarına uygun olarak ve bölgesel örgütlenme konusunda mevcut yapılanmayı düzenlemeye olanak sağlayacak biçimde bölgesel sınırların oluşturulması da bir gerekliliktir.

Özellikle İngiltere’de uygulanmakta “Bölgesel Planlama Rehberi” bu kapsamda değerlendirilebilir (WEB_2, 2004). Bölgesel mekansal stratejileri belirleyen, diğer bölgesel ve yerel plan-politikaları yönlendiren, bölgesel ölçekte hizmet veren kamu kurumlarının ve kurulabilecek bölgesel kalkınma ajanslarının uygulamalarını belirli hedefler dahilinde senkronize eden ve esnek bir yapılanmaya sahip olan *bölgesel planlama rehberleri*¹ Türkiye için de hayata geçirilebilecek bir uygulama olarak görülmektedir.

Yine yerel potansiyelleri harekete geçirerek bölgenin kalkınma potansiyellerinin sınırlarını genişleten, geri beslemeye dayalı olarak kurumlararası koordinasyonu sağlayabilen, hedef kitleye sorumluluk vererek hedeflere ulaşmada daha rasyonel bir yapı oluşturan, bürokrasi ve yetki yoğunlaşması sonucu ortaya çıkan olumsuzlukları bertaraf edebilecek bir bölgesel kalkınma ajansı yapısının bölgesel veya alt bölgesel ölçekte oluşturulması da bölgesel planlama eylemlerinin etkinliğini arttıracaktır.

Bölge Planlama ve Bölgesel Örgütlenmenin Mekansal Çerçevesi

Bölge planlamanın işlevsel bir nitelik kazanması ve yönetim hiyerarşisinde yerel-bölgesel-ulusal ilişkilerin birbiri ile bağlantılı şekilde oluşturulması için bölgesel bir örgütlenme şemasının oluşturulması gerekli görülmektedir. Önerilecek olan bu şemanın mekansal alanını ve merkezlerini belirleyecek unsurların tarif edilmesi ise ilk aşamayı oluşturacaktır.

Bölgenin tarifine ilişkin sosyal, ekonomik, fiziksel (coğrafi), idari pek çok kriter belirleyici olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle her türlü kriterin aynı öncelik düzeyinde ele alındığı ve belirleyicilikte olduğu durumda bölge tarifinin yapılması oldukça güçleşmektedir.

Buna karşın bölgeyi tarif eden bu faktörlere birbirinden bağımsızmış gibi bakmak da yanlıştır. Bu faktörler birbirlerini etkileyerek bölgeyi ve bölgesel merkezleri oluştururlar. Örneğin fiziksel (coğrafi) faktörler ekonomik gelişmeyi etkiler. Yine aynı biçimde kültürel benzerlikler ekonomik ilişkilerin ve bağlantıların oluşmasında önem kazanmaktadır. Diğer yandan idari olarak belirlenmiş örgütlenme şemaları, kurumun amaçlarının yanısıra sosyal-ekonomik ilişkiler düzeninin belirlediği mekansal çerçeveyi de dikkate alarak kurulmuştur. Farklı faktörlerin geri dönüşümlü biçimde birbirlerini etkilemeleri ve mekanı tanımlamaları söz konusudur.

Bu nedenle de durağan bir yapıdan da söz edilemez. Bugün geçerli olan ilişkiler biçiminin değişmeden kalacağı söylenemez. Ekonomik-sosyal yapıdaki değişimler ve gelişmeler, kuşkusuz idari yapılanmalarda da yenilenmeleri gerektirecektir. Ancak bu dönüşümün varlığı bugünün ihtiyaçlarına uygun örgütlenmelerin oluşturulması yönünde engel değildir. Aksine değişimin ileri doğru bir ivme kazanması için atılması gerekli adımlardır. Daha esnek bir yapılanma ihtiyacından söz edilebilir, ancak bölge planlamanın amaçlarına uygun olarak ve bölgesel örgütlenme konusunda mevcut yapılanmayı düzenlemeye olanak sağlayacak biçimde bölgesel sınırların oluşturulması da bir gerekliliktir.

Bölgesel kalkınma ve planlamaya temel olmak üzere planlı dönemin başlangıcından bugüne pek çok çalışma yapılmıştır. Bunlardan, İmar ve İskan Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatının hazırladığı plan bölgeleri önerisi, 1982 tarihli Yerleşim Merkezlerinin Kademelenirilmesi çalışmaları ve son olarak da Devlet İstatistik Enstitüsü ve Devlet Planlama Teşkilatı ortaklığı ile hazırlanan NUT’s² sınıflaması bugün bölgeler oluşturulurken de dikkate alınması gerekli sınıflamalardır.

¹ Bölgesel Planlama Rehberi, bölge planları ile benzerlik gösterir ve alt düzeydeki planların yönlendirilmesi için bir çerçeve oluşturmayı amaçlar. Ancak çok katı bir plan niteliği taşımadığı ve yönlendirme amaçlı olduğu için rehber olarak isimlendirilir. İkinci temel belirleyicisi ise hazırlanması sürecine ilgili kamusal kurumlar ve planlama örgütlerinin yanısıra sivil toplum kuruluşları ve sanayi ve ticaret organizasyonlarının dahil edilmesidir. Hem planlarda esneklik sağlamaya hem de katılım düzeyini arttırmaya yönelik yaklaşımlar diğer Avrupa ülkelerinde de bölgesel planlama alanında kullanılmaktadır. Ancak bunun sistematikleştirilerek isme kavuşturulduğu bir örnek teşkil etmesi nedeniyle burada İngiltere’den yola çıkılarak değerlendirme yapılmıştır.

² Avrupa Birliği İstatistik Bürosu (EUROSTAT) tarafından bölgesel kalkınma analizleri ve tahminleri için kullanılan mekansal kademelenme sistemi NUT’s (Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques) olarak isimlendirilmiştir. Bu sisteme göre yerleşim merkezlerinin kademelenirilmesi ve bölgelerin tanımlanması çalışmaları Avrupa Birliği’ne uyum politikaları doğrultusunda Türkiye’nin de gündemine girmiştir.

Yine bölgesel planlamanın ancak bölgesel bir yönetsel-idari yapı ile bütünleştiği takdirde başarılı olacağı varsayımından hareketle ülkenin mevcut idari-yönetsel yapılanmasının da göz önünde bulundurulması gereklidir.

Ayrıca önerilecek bölge sisteminin mevcut yönetim yapısının mekansal örgütlenme biçimi ile tutarlı olarak oluşturulması, yönetim sisteminde köklü değişiklikler önerisinden daha çok, mevcut sistemin bölge ölçeği ile tamamlanması-bütünlenmesi geliştirilecek sistemin kısa vadede hayata geçirilmesini kolaylaştıracaktır.

Bu nedenle mevcut il sisteminin ve Türkiye’de bölgesel örgütlenme biçimini belirleyen ve aşağıda daha ayrıntılı olarak bahsedilen merkezi yönetime bağlı taşra teşkilatının bölgesel örgütlerinin, bölge merkezleri ve sınırlarının belirlenmesinde kullanılması ve bu örgütlenme biçiminin oluşturulacak bölge sınırları ve merkezleri paralelinde yeniden düzenlenmesi, bölge planları uygulamalarında kurumsal bütünlüğün sağlanmasında önem taşıyacaktır.

Yine ülke çapında etkinliğe sahip özel firma ve kuruluşların bölge merkezlerinin tespiti ve değerlendirilmesi de özellikle bölge merkezlerinin belirlenmesinde kullanılabilir diğer bir veri grubunu oluşturmaktadır.

Bölge sınırlarının belirlenmesine ilişkin bir yöntem önerisi olan bu yaklaşım, mevcut yapılanmanın dikkate alınarak kısa vadede uygulanabilirliğin sağlanması ve yönetimin örgütlenme biçiminin rasyonel temellere oturtulması görüşlerini temel alır. Yine Avrupa Birliği ile bütünleşme politikaları doğrultusunda hazırlanan NUT’s sınıflaması çalışması bölgesel planlama ve örgütlenmeye ilişkin bir çerçeve sunmak konusunda bazı sorunlara sahiptir.

Bu sorunlar özetle;

- NUT’s 1’i (12 adet) ve NUT’s 2’yi (26 adet) oluşturan bölgelerin sayısı ve büyüklük olarak bölgesel düzeyde planlama ve örgütlenme amaçlarına uygun bulunmaması
- Ankara, İzmir ve İstanbul gibi büyük kentlerin tek başına bölge olarak tanımlanmasının bu illere ilişkin mekansal, ekonomik ve toplumsal problemlerin çözümü için yeterli mekansal çerçeveyi sağlamaması

- Bu sınıflama oluşturulurken mevcut kamu örgütlenmelerinin ve daha önce yapılan bölge tanımlama çalışmalarının yeterli biçimde dikkate alınmamış olması

- Belirlenen bazı bölge merkezlerinin, bölge merkezi olma konusunda taşıdıkları potansiyelin düşüklüğü olarak sıralanabilir.

Avrupa Birliği ile uyum amacı ile oluşturulmuş bu bölgelemenin yeniden gözden geçirilerek, Avrupa Birliğine girilsin ya da girilmesin ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda bölgesel planlama ve bölgesel düzeyde örgütlenme için kullanılabilir niteliğe kavuşturulması bir gereklilik olarak görülmektedir.

TÜRKİYE’DE BÖLGESEL DÜZEYDE ÖRGÜTLENME

Türkiye’de kent planlama için bir yönetim birimi olarak belediye, ülkesel plan için ise merkezi yönetim varken, bölge planlama için yönetsel bir kademe oluşturulamamıştır. İl düzeyindeki yönetsel örgütlenmenin ise bölge düzeyindeki planlamanın gereklerini karşılayamıyor olması nedeniyle, bölge planlama yönetsel karşılığı olmayan bir planlama kademesi haline gelmektedir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi bölge planlarının hazırlanması ve uygulanmasında yaşanan sorunların temel nedenlerinden birisi bu ölçekte tanımlanmış bir örgütlenme biçiminin olmayışı ile ilgilidir. Bölgesel bir yönetim birimi olmadığı gibi, bölgesel düzeyde örgütlenen kurumların örgütlenme biçimi de bu ölçekte bir koordinasyonun sağlanmasını imkansız hale getirmektedir.

Türkiye’de çeşitli dönemlerde hem yönetsel bütünlüğü sağlamak, hem de bölge planlarının etkinliklerini artırarak planlı kalkınma ereklerine ulaşmak için bölgesel ölçekte bir yönetim biriminin oluşturulmasına yönelik öneriler gündeme gelmiştir. Bunlar arasında mevcut kurumlar arasında koordinasyon sağlamaya yönelik kurul tipi örgütlenme modelleri, sadece bölge planlama amacına yönelik olarak oluşturulacak bir bölge planlama biriminin bölgesel düzeyde kurulması, koordinatör valilik ya da bölge valiliği gibi yönetsel sistemler bulunmaktadır.

Ancak bütün bu tartışmaların çoğu öneri düzeyinde kalmış, etkin, ülke genelinde yaygın ve uzun

Özellikle merkezi yönetime bağlı taşra kuruluşlarının bölgesel düzeyde örgütlenme biçimlerinin bir düzene sokulması, bölgesel planlama yaklaşımlarını etkin kılacak bölgesel örgütlenmelerin oluşturulmasında ilk adım olarak görülmektedir.

dönemde uygulanarak sonuçları değerlendirilebilen bir örgütlenme biçimi **oluşturulamamıştır**.³ Bu önerilerden herhangi birinin hayata geçirilmesinin denenmesi durumunda, her biri için gerekli görülebilecek ilk aşama bölgesel düzeydeki örgütlerin bir düzene kavuşturulması olarak görülmelidir.

Bir örnek bölge ayrımı ve bölgesel merkezler tespit edilip, bölgesel düzeyde örgütlenmiş tüm kurumların bu sisteme uyması sağlanmaksızın bu önerilerden herhangi birinin hayata geçirilmesi mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle özellikle merkezi yönetime bağlı taşra kuruluşlarının bölgesel düzeyde örgütlenme biçimlerinin bir düzene sokulması, bölgesel planlama yaklaşımlarını etkin kılacak bölgesel örgütlenmelerin oluşturulmasında ilk adım olarak görülmektedir.

Merkezi Yönetime Bağlı Taşra Kuruluşları Bölge Müdürlükleri

Türkiye’de taşra örgütlenmesi “il”i temel alır. İl sistemi, Osmanlı imparatorluğu döneminde kurulmuş livalara dayanmakta ve Cumhuriyetin ilk dönemleri için işlevsel bir alan tarif etmektedir. Ancak ekonomik, teknolojik, iletişimsel olanaklarla mekansal algılamalar ve mekan biçimlendiren etkenler alansal olarak genişlerken iller tersine bir eğilimle küçülmüş, bölünmüş ve parçalanmıştır. Bu ise bölgesel örgütlenmenin oluşturulmasında il sistemini yetersiz kılmaktadır.

Diğer yandan 1950’li yıllardan itibaren karayolları, enerji gibi altyapı hizmetlerinde ciddi bir atılıma girişilmesi ve bu ölçekte yatırımlar için il ölçeğinin yetersiz hale gelmesi bazı kurumlarının bölgesel ölçekte örgütlenmesini gerekli kılmıştır. Teknik gereklilikler dışında bölge ölçeğinde örgütlenmesi gerekmeyen pek çok kuruluş da il yönetimi (valilik) ve denetimi dışına çıkmak amacı ile bu teşkilatları kurmuştur.

1924 Anayasasında bölge ölçeğinde kurumlaşmaya olanak sağlayacak bir madde bulunmamaktadır. Ancak 1961 ve 1982 anayasaları “kamu hizmetlerinin gerekleri” kriterinden yola çıkarak bölge kuruluşlarının kurulmasına ilişkin hükümler getirmiştir.

1961 Anayasası’nın 115. madde 3. fıkrasında “belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden çok ili alan çevrede, bu hizmetler için yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir” hükmünü getirmişken, 1982 Anayasası’nın 126. madde 3. fıkrası ile bu maddeyi “kamu hizmetlerinin sağlanmasında verim ve uyum sağlamak amacı ile, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir.” şeklinde değiştirmiştir.

Bölge kuruluşlarının sayıları da yıllar itibarıyla sürekli artmıştır. Örneğin, 1966 yılında bu sayı 21 iken, 1976 yılında 36’ya, 1981 yılında ise 50’ye ulaşmıştır. (Safi, 1998) Giderek sayıları artan bu kuruluşların ne alan olarak ne de merkezleri itibarıyla tamamen tutarlı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Anayasal düzenlemelerle kamu kuruluşlarına bölgesel örgüt kurma yetkisi tanımakla birlikte, bu bölgelerin alan, sınır ve merkezlerinin hangi ölçütlere göre saptanacağı belirlenmemiştir (Bu biçimde örgütlenmiş kurumlardan ikisine ait bölge sınırları ve merkezlerini gösterir haritalar Şekil 3 ve Şekil 4’de verilmiştir). Böylece hangi kurumların, hangi amaçlar veya teknik gerekliliklerle, hangi koşullarda bölgesel düzeyde örgütlenebileceği konusunda bir düzenlemenin bulunmaması merkezi yönetimin taşra örgütlenmesinde bir dağınıklık ve sistemsizliğe yol açmıştır. Hem il sisteminin, hem de bölge sisteminin işleyişi böylece zorlaşmıştır.

Bu süreç içerisinde bölge kuruluşlarının örgütlenmesinde;

- Tüm ülkeyi kapsayanlarının yanısıra, ülkenin belirli bölümünde örgütlenenlerinin bulunması,
- Genelde il sınırlarına dayanmakla birlikte bazı örgütlerin il sınırlarını da temel alması,
- Birden fazla ili içermediği halde adı bölge kuruluşu olan örgütlenmelerin bulunması,
- Bu örgütlerin alansal büyüklükleri, merkezleri ve kapsadıkları iller arasında önemli farklılıklar olması,

³ GAP Bölgesel Gelişme İdaresi ve OHAL uygulamaları ülke genelinde yaygın ve kurumsallaşmış bir düzenleme olmadığı için bu kapsamda değerlendirilememektedir.

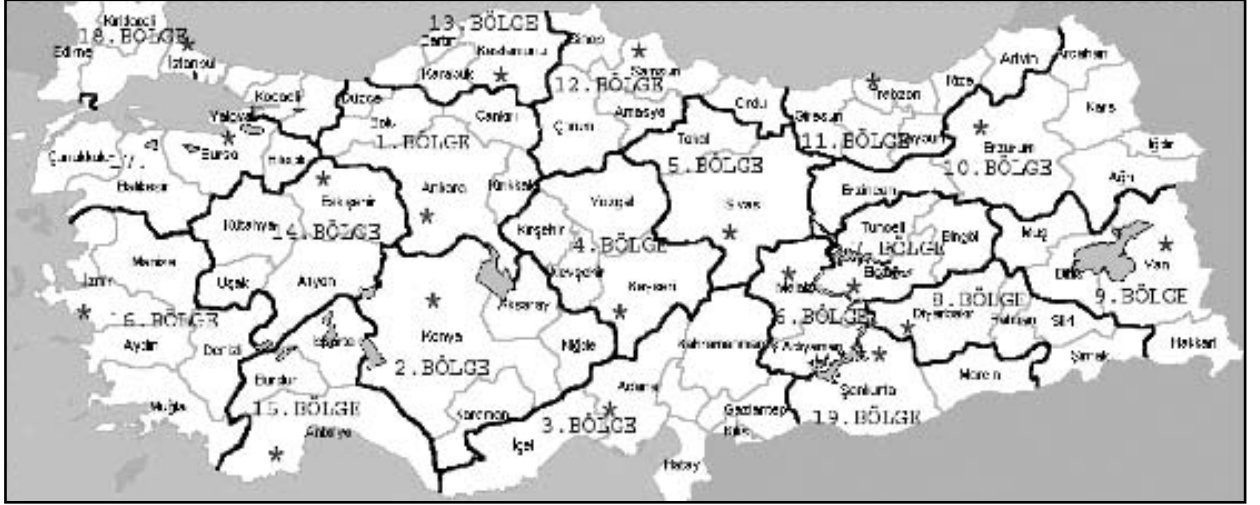
- Ortak bir yöneticinin (il sisteminde valinin olduğu gibi) liderliğinde değil, doğrudan bağlı oldukları merkezi yönetim kuruluşunun denetim ve gözetimi altında işlevlerini sürdürmeleri gibi problemler ortaya çıkmıştır.

Planlama ile ortaya konulan hedeflerin gerçekleştirilmesi, büyük ölçüde kamusal hizmet üreten kurumlar arasında işbirliğinin sağlanması ile mümkündür. Ancak yukarıda belirtilen problemlerle bölgesel düzeyde kurumların örgütlenme

biçimi, kurumlar arasında ortak hedefler doğrultusunda koordinasyonun kurulmasını olanaksız hale getirmektedir.

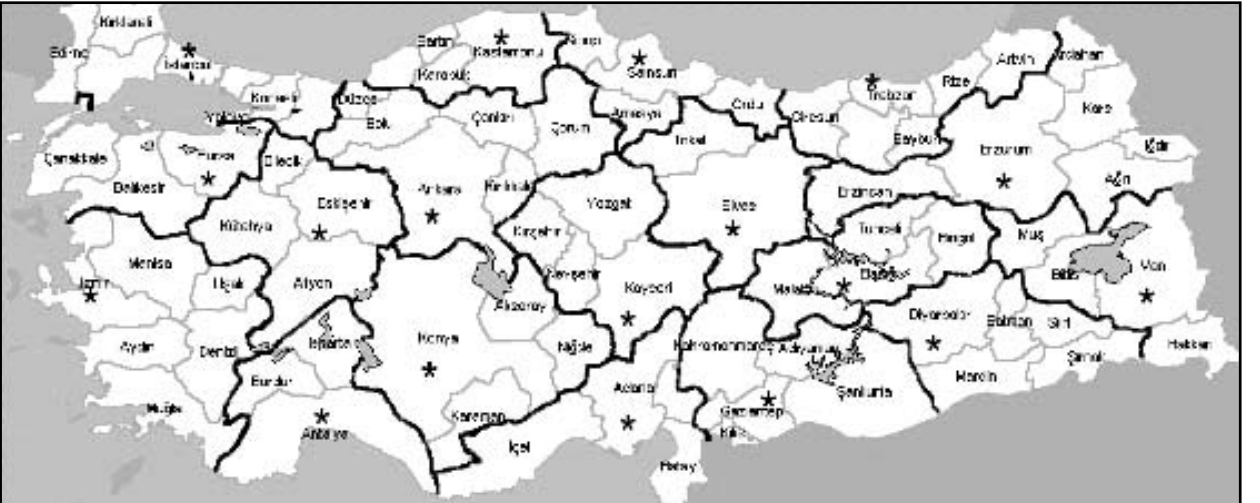
Taşra yönetim yapısında ortaya çıkan bu düzensizlik ve belirsizlik ortamı bir yandan bölgesel ölçekli uygulamalarda koordinasyonu imkansız kılarken diğer yandan da önemli görevler yüklenen il sisteminin bu görevleri yerine getirmeleri bu örgütlenme sistemi içinde olanaksız hale gelmiştir.

Şekil 3. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bölge Müdürlükleri

Kaynak: <http://www.khgm.gov.tr/bolgeler/bolgeler.htm>

Şekil 4. İller Bankası Bölge Müdürlükleri

<http://www.ilbank.gov.tr/giris.html>

Bölgelerin belirlenmesinde ilkel olarak çeşitli merkezi kuruluşlar, hatta aynı bakanlığa bağlı bulunanlar arasında bile uyum, koordinasyon sağlanamamıştır. Bu ise ülke kaynaklarının etkin kullanımında bir engel olarak görülmektedir.

Hernekadar bölge merkezlerinin tamamen objektif bir biçimde belirlendiği söylenemezse de bölge kuruluşlarının çoğunun aynı merkezleri seçtiği görülmektedir. Bu merkezlerin süreç içinde bölgesel yönetim ve bölge planlama amacıyla önerilen merkezlerle de tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Merkezi yönetime bağlı bölgesel ölçekte taşra kuruluşlarının bölge merkezi olarak belirlenen illerin dağılımı (incelenen 15 kuruma göre), Tablo 1'de yer almaktadır. Bu illerin dağılımından görülebileceği gibi 16 il ele alınan 15 kuru-

mun %50'den fazlasında bölge merkezi olarak görülmektedir. Aynı zamanda iki ya da üç kurum tarafından bölge merkezi olarak belirlenen illerin bulunması da bu konudaki dağınıklığın çarpıcı bir göstergesidir. Ancak yığılmaların olduğu iller gelecekte bölge merkezlerinin belirlenmesinde dikkate alınacak unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Yeni Kamu Yönetimleri Yasa Tasarısı ve Bölgesel Örgütlenmeye İlişkin Gelişmeler

Kamu yönetiminde reform gerektiğine dair görüşler uzun zamandır Türkiye kamuoyunda tartışılmakta olup, bugüne kadar çeşitli tasarılar gündeme gelmiş, ancak köklü değişimler yaratacak bir uygulama bugüne kadar gerçekleşmemiştir. Bugün ise Hükümetin Nisan 2003 başlarında Bakanlar Kurulu gündemine giren ve görüşülen

Tablo 1: Bölgesel Düzeydeki Merkezi Yönetime Bağlı Kamu Kurumlarının Bölge Merkezlerinin Illere Göre Dağılımı ⁴

İller	Bölge Merkezi Olduğu Kurum Sayısı	Yüzde Dağılımı
İzmir	15	100
Ankara	15	100
Erzurum	14	93
İstanbul	13	87
Antalya	13	87
Samsun	13	87
Trabzon	13	87
Diyarbakır	13	87
Kayseri	11	73
Konya	11	73
Bursa	10	67
Van	10	67
Adana	9	60
Elazığ	9	60
Sivas	9	60
Eskişehir	8	53

İller	Bölge Merkezi Olduğu Kurum Sayısı	Yüzde Dağılımı
Gaziantep	6	40
İçel	6	40
Malatya	6	40
Kastamonu	6	40
Zonguldak	5	33
Balıkesir	5	33
Şanlıurfa	5	33
Edirne	5	33
Kocaeli	4	27
Aydın	3	20
İsparta	3	20
Kars	3	20
Denizli	2	13
Hatay	2	13
Afyon	2	13
Tokat	2	13

⁴ - Bu değerlendirme için ele alınan 15 kurum; Orman Bakanlığı Ormanlık Araştırma Bölge Müdürlükleri, DSİ Bölge Müdürlükleri, MTA Bölge Müdürlükleri, İller bankası Bölge Müdürlükleri, DMİ Bölge Müdürlükleri, Karayolları Bölge Müdürlükleri, Tapu Genel Müdürlüğü Bölge Müdürlükleri, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bölge Müdürlükleri, DMO Bölge Müdürlükleri, Çalışma ve Sosyal güvenlik bakanlığı Bölge Müdürlükleri, Gelirler genel Müdürlüğü Bölge Müdürlükleri, Kara Ulaştırması Genel Müdürlüğü Bölge Müdürlükleri, Telekomünikasyon Kurumu Bölge Müdürlükleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Bölge Müdürlükleridir.

- Sadece bir kurumun bölge merkezi olan illere tabloda yer verilmemiştir.

tasarısı gündemdedir. Burada tasarının özellikle bölgesel ölçekte politikaları değiştirecek-dönüştürecek boyutlarına özet olarak değinilecektir.

Tasarının önerdiği ve bölgesel düzeyde örgütlenme önerilerini etkileyebilecek değişiklikler üç grupta özetlenebilir;

- Pekçok merkezi kamu kuruluşunun bölgesel ölçekteki örgütlerinin kaldırılması
- Bu kuruluşlara ait yetkilerin il özel idareleri ve belediyeler arasında paylaşılması
- NUT's II sınıflamasına göre 26 bölgede bölgesel kalkınma ajansının oluşturulması

Bu tasarının bölgesel düzeyde getirecekleri konusunda şunları söylemek mümkündür;

- Bölgesel düzeyde örgütlenen kamu kuruluşlarının bir kısmının sadece il yönetim sisteminin dışında kalmak isteği ile çok da rasyonel olmayan biçimlerde kurulduğu görülmektedir. Tek yada iki ili kapsayan bölge müdürlükleri bile mevcuttur. Yine bazı kurumların hem bölgesel hem de il düzeyinde örgütlere sahip olması kaynak israfına yol açabilmektedir. Buna karşın bu durumu genelleştirmek yanlış görülmektedir. Bazı kurumların bölgesel düzeyde örgütlenmesi gerçekten bu ölçekte çalışma ve uygulamaları gerektiren ihtiyaçlar sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kuruluşları tamamen ortadan kaldırmak veya il düzeyine indirmek amaçlarından sapmalara ve uygulama zorluklarına neden olacaktır.
- Yerelleşme söylemin destekleyen biçimde belediyelere ve özellikle il özel idarelerine aşırı derece de görev yüklemesinin getirebilecekleri şüphelidir. Liberalleşme eğilimini destekleyen özelleştirme ve yetki devri politikaları ile küresel ve büyük sermayenin etkin ve belirleyici olması yolunda kanallar açılmış bulunacaktır. Yerel yönetimlerin bu gruplar karşısında direnme şansı daha düşüktür.
- İl ölçeğinde planlamanın ülke ve belediyeler düzeyinde yürütülen planlama kademeleri arasında bağlayıcı işlev üstlenmekte yeterli olamayacağı ve ölçek itibarıyla ilin bölgesel düzeydeki sorunların çözümü ve planlama yaklaşımları geliştirilmesi açısından ihtiyaçları karşılayamayacağı söylenebilir.
- Bu doğrultuda özellikle Ankara, İzmir ve İstanbul gibi etki alanları geniş ülke metro-

pollerinin tek başına bir bölge olarak kabul edilmelerinin bu illerin sorunlarının çözümü ve bu illere ilişkin ekonomik, fiziksel ya da sosyal planlama kararlarının üretilmesi açısından yeterli çerçeveyi sunmayacağı düşünülmektedir.

- 26 bölgede kurulması düşünülen bölgesel kalkınma ajansı, tek başına (onu destekleyecek diğer bölgesel örgütlenme ve kurumsallaşma olmadan) yeterli olmayacaktır. Bölgesel ölçekteki kalkınma çabalarında sadece ekonomik faktörlerin göz önünde bulundurulmasının yeterli olmadığı ve kurumsallaşmanın kalkınma için ne kadar önemli bir faktör olduğu genel olarak kabul görmektedir. Bu nedenle kalkınma ajansları oluşturma çabası kalıcı, uzun vadeli ve köklü bir çözüm arayışının ürünü olmaktan çok; parçacı ve sembolik bir yaklaşım olarak görülmektedir.

DEĞERLENDİRME

Bir yandan ülkenin bölgesel düzlemde çözüm gerektiren sorunları ve planlama sisteminin bir bütünlüğe kavuşturulması ihtiyacı, diğer yandan global düzlemde eğilimlerle bölgenin geçmiştekinden farklı bir biçimde gündeme gelişi, bölgenin ve bölge planlama/kalkınma yaklaşımlarının yeniden gözden geçirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'deki mevcut bölge planlama deneyimlerinden de yola çıkılarak, yeterli düzeyde kurumsallaşma ile birlikte bölgesel düzeyde planların hazırlanmasından ve uygulanmasından sorumlu olacak bir birim oluşturulmaksızın, planların süreklilik kazanmasının ve bu planlardan beklenen düzeyde sonuçların elde edilmesinin mümkün olmadığı varsayımından yola çıkılmıştır.

Bu amaçla gerçekleştirilecek bölgesel düzeyde örgütlenme, bölgesel planlamanın etkinlik kazanmasını sağlamanın yanısıra, ülkemizdeki taşra yönetim yapısındaki dağınıklığı ortadan kaldırarak, yerel-bölgesel-ülkesel düzlemde kademeli bir yönetim yapısı ile farklı ölçekteki yönetsel ihtiyaçları da bir düzene sokacaktır.

Kamu yönetim yapısına ilişkin planlama ihtiyaçları doğrultusunda bir değişiklik öngörüldüğüyle birlikte bu öneri mevcutta hükümetin

Bölgesel düzeyde örgütlenme, bölgesel planlamanın etkinlik kazanmasını sağlamanın yanısıra, ülkemizdeki taşra yönetim yapısındaki dağınıklığı ortadan kaldırarak, yerel-bölgesel-ülkesel düzlemde kademeli bir yönetim yapısı ile farklı ölçekteki yönetsel ihtiyaçları da bir düzene sokacaktır.

bu konudaki tasarı ve uygulamalarından önemli farklılıklar da içermektedir. Hükümetin yerleşirme, özelleştirme ve yönetim gibi güncel söylemler ve neo-liberal politikalar paralelinde şekillendirdiği politikaları, ülkenin mevcut koşulları ve sorunları nedeniyle ihtiyatla karşılanmaktadır.

Ülkenin mevcut yapısı ve sorunları dikkate alınarak ve ulus devletin gerekleri göz önünde bulundurularak, ulusal-yerel çıkarlar arasında dengenin daha rahat sağlanabileceği bir çözüm öngörülmüştür. Bu çözümün ilk ayağını ise mevcut yapı ve kurumların kapsamlı bir biçimde analizi ile bu kurumların yerel-bölgesel-ulusal ölçekteki ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden düzenlenmesi oluşturacaktır.

Bu nedenle, bölgesel düzeydeki önerilerin ve mevcut yapıların bölge merkezleri ve bölge sınırları konusunda ortak rasyonellerin bulunarak bölge sınırlarının ve bölge merkezlerinin belirlenmesi, bölge planlama ve bölgesel örgütlenmeye ilişkin atılacak ilk adım olarak görülmektedir.

Kısa vadede uygulanabilirliği artırarak, aşamalı bir dönüşümün ilk etabının sağlam temellere oturtulması bu önerinin temel amacını oluşturmuştur. Bölgesel düzlemde örgütlenme biçiminin, nasıl bir yapılanma ile tarif edileceği, diğer yönetsel yapılarla nasıl bütünleşeceği, alt örgütlerinin neler olacağı, bölge planları-

nın hazırlanmasında bu örgütün nasıl bir işlev üstleneceği, bölge planlamanın ve bölgesel örgütlenme biçiminin başka hangi araçlar ve kurumlarla desteklenmesi gerektiği gibi konular ise bu paralelde ele alınması-tartışılması gerekli alt başlıkları oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

MEHTAP, (1963) Merkezi Hükümet Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri, TODAİE Yayınları, Ankara

Özer, A. (1995) Türkiye'nin Yönetim Yapısına Toplu Bakış ve Yeniden Düzenleme İhtiyacı, Türk İdare Dergisi, Sayı:406, s.19-48

Özşen, T. (1987) Planlama Yönetimi, İçişleri Bakanlığı Yayını No: 426, Ankara

Payaslıoğlu, A. (1966) Merkezi Yönetimin Taşra Teşkilatı Üzerine Bir İnceleme, TODAİE-DPT Ortak Yayını, Ankara

Safi, İ. (1998), Türkiye'de Bölge Düzeyinde Yönetim Biçimi Arayışları, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Y.Lisans tezi)

Tekeli, İ. (1972) Bölge Planlama Üzerine, İTÜ, İstanbul

WEB_1. (2004) Devlet Planlama Teşkilatı web sitesi, <http://gap.gov.tr>

WEB_2.(2004) NWRA web sitesi, http://rpg.nwra.gov.uk/planning/about_rpg.php